

Karol Konaszewski*, Łukasz Kwadrans**

* Uniwersytet w Białymstoku [k.konaszewski@uwb.edu.pl],

** Uniwersytet Śląski w Katowicach [lukaszkwadrans@poczta.fm]

Prężność psychiczna a wsparcie społeczne w grupie młodzieży nieprzystosowanej społecznie Badania pilotażowe¹

Abstrakt: Celem niniejszego doniesienia jest odpowiedź na pytanie, czy poziom prężności psychicznej łączy się z poczuciem otrzymywanego wsparcia w grupie osób badanych. Badania przeprowadzono na 174-osobowej grupie nastolatków, obojga płci, w wieku 14–18 lat. W prezentowanych badaniach uczestniczyły dwie grupy respondentów, 112 osoby zaklasyfikowano do grupy nieprzystosowanych społecznie, natomiast 62 osoby do grupy porównawczej. Badania przeprowadzono w ośrodkach kuratorskich. Do zbadania prężności psychicznej wykorzystano Polska skala SPP-18 N. Ogińskiej-Bulik i Z. Juczyńskiego oraz Kwestionariusz Czynników Wsparcia własnego autorstwa. Uzyskano następujące rezultaty: ogólny poziom prężności psychicznej koherencji i czynników 1, 3, 4 nie różni się istotnie w porównywanych grupach. Młodzież nieprzystosowana społecznie różni się istotnie od młodzieży z grupy porównawczej w wytrwałości i determinacji w działaniu oraz poczuciu wsparcia szkolnego. Prężność psychiczna oraz poczucie wsparcia (rodzinnego, szkolnego, rówieśniczego) korelują ze sobą w grupie młodzieży nieprzystosowanej.

Słowa kluczowe: prężność, młodzież, ośrodki kuratorskie, nieprzystosowanie społeczne

.....

¹ Badania finansowane przez Narodowe Centrum Nauki, numer rej.: 2015/17/N/HS6/02900. Projekt badawczy realizowany w ramach konkursu PRELUDIUM 9 na temat „Zasoby odpornościowe młodzieży nieprzystosowanej”.

Prężność psychiczna jest kluczowym czynnikiem ochrony i promocji zdrowia psychicznego. Jest to jakość z jaką jednostka jest w stanie uporać się z różnorodnymi wznosami i upadkami życiowymi. Można wyróżnić wiele różnych czynników, które wpływają na poziom prężności, między innymi w rodzinie, społeczności lokalnej, szkole, w grupie rówieśników i samej jednostce. Ustalenie tych czynników w wymienionych kręgach stanowi jedno z głównych motywów poszukiwań badawczych, które w przyszłości mogą umożliwić opracowanie skutecznych sposobów pomocy dzieciom i młodzieży z grup podwyższonego ryzyka poprzez praktyczne zastosowanie idei „resilience” we wczesnych interwencjach i działaniach profilaktycznych (Ogińska-Bulik, Juczyński 2008).

Do czynników zwiększających poziom prężności psychicznej w rodzinie można zaliczyć: bliski i trwały związek z co najmniej jednym z opiekunów oraz prospołeczne wsparcie osoby znaczącej, która jest wzorem do naśladowania, przywiązanie i dobre relacje z rodzeństwem, pozytywna atmosfera rodzinna, niski poziom konfliktów pomiędzy członkami rodziny, zorganizowane środowisko domowe (wspólne kolacje, podział obowiązków, jasna komunikacja, monitorowanie zachowań dzieci), przywiązanie do osób znaczących (NCH... 2015). Czynniki chroniące mogą obejmować także różnorodne aktywa wspólnot społecznych, takich jak szkoły, stowarzyszenia i kluby sportowe. To znaczy poczucie przywiązania i więzi z szeroko rozumianą społecznością lokalną (Dean, Stain 2007). Faktory zwiększające poziom prężności psychicznej w obszarach szkoły i społeczności lokalnej to między innymi aktywność prospołeczna, szanse do rozwijania talentów i potencjału, poczucie otrzymywanego wsparcia ze strony najbliższych osób ze szkół czy grup koleżeńskich i rówieśniczych (Meichenbaum 2012).

Chociaż większość definicji dotyczących prężności związana jest z pozytywną adaptacją i właściwym funkcjonowaniem jednostki, to jednak nie może ono nastąpić bez obecności czynników związanych z przeciwnościami i narażeniem na ryzyko. Dlatego pozytywnie funkcjonujące dziecko, które nie jest narażone na wysoki poziom ryzyka, przeciwności i trudności życiowych nie może być uważane za odporne (Vanderbilt-Adriance, Shaw 2008). Ponadto warto zauważyć, że niektóre dzieci mogą przejawiać wysoki poziom prężności psychicznej w zakresie ich zachowań, a z drugiej strony przeżywają wewnętrzny niepokój. To znaczy, że mogą one pozytywnie funkcjonować w jednym obszarze (np. emocjonalnym) i przejawiać znaczące deficyty w innym (np. osiągnięcia w nauce) (Luthar 2006). Dzieci o wysokim poziomie prężności można określić jako „niezniszczalne”, „nie do zranienia” pomimo genetycznych, psychologicznych przeciwności oraz trudnej sytuacji środowiskowej. Potrafią funkcjonować konstruktywnie i wykonywać kompetentnie zadania życiowe (Garmezy 1974). Pomimo wszystkich stresujących doświadczeń, niektóre osoby funkcjonują „bez szwanku” a ich osobowość rozwija się jak najbardziej prawidłowo (Werner, Smith 1989). Z drugiej strony warto zauważyć, że w ostatnich latach niektórzy badacze doszli do wniosku, że nie można mówić o dzieciach „niezniszczalnych”, które są niepodatne na różnorodne przeciwności życiowe (Masten, Obradovic 2006).

Termin „prężność” jest tłumaczeniem słowa „resilience”, które pochodzi od łacińskiego *salire*, oznaczającego sprężynować (ang. *spring, spring up*) i *resilire*, oznaczające odbijać się, powracać do poprzedniego stanu (ang. *springback*). Literatura posługuje się dwoma terminami: *resilience* i *resiliency*. To pierwsze jest utożsamiane z procesem skutecznego przezwycięzania negatywnych zjawisk i wydarzeń życiowych. Drugie oznacza właściwość osobowości czy względnie trwałą zasób jednostki i określane jest jako prężność psychiczna (Ogińska-Bulik, Zadworna-Cieślak 2014). Prężność pełni istotną rolę w funkcjonowaniu dzieci i młodzieży. Dzieci charakteryzujące się wysokim poziomem prężności ujawniają wyższe poczucie sensowności podejmowanych działań, pozytywne nastawienie do życia, wyższy poziom autonomii i zaufania do siebie, a także wyższą sprawność w działaniach niezbędnych w codziennym funkcjonowaniu. Ponadto wykazują większą wnikliwość oraz wyższe umiejętności interpersonalne, ułatwiające nawiązywanie ciepłych i serdecznych relacji z innymi dziećmi. Nina Ogińska-Bulik i Zygryd Juczyński (2008) traktują prężność jako mechanizm samoregulacji, obejmujący zarówno elementy poznawcze, charakterystyczne dla przekonania i oczekiwań, a dotyczące m.in. spostrzegania rzeczywistości w kategoriach wyzwania, a także własnych kompetencji, jak i emocjonalne, obejmujące afekt pozytywny i stabilność emocjonalną oraz behawioralne, wyrażające się w poszukiwaniu nowych doświadczeń i podejmowaniu różnorodnych i skutecznych strategii radzenia sobie z problemami. W pracy prężność psychiczną traktujemy jako indywidualną cechę jednostki, która jest istotna w procesach radzenia sobie, zarówno ze stresem dnia codziennego jak i zdarzeniach traumatycznych.

Wobec powyższego trzeba zauważyć, że jest bardzo mało doniesień badawczych opisujących tę zmienną wśród młodzieży nieprzystosowanej społecznie. Dlatego w badaniach podjęto problematykę związaną z prężnością z perspektywy koncepcji „resilience”. W tym kontekście teoretycznym założono, że w grupie nieletnich prężność będzie mieć związek z poczuciem wsparcia otrzymywanego od rodziny, szkoły i grupy rówieśników. Poczucie wsparcia społecznego w tych obszarach zaliczyliśmy do czynników ochronnych zgodnie z założeniami opisanej koncepcji. Poczucie wspólnoty i zakorzenienia wiąże się z posiadaniem przez jednostkę określonych grup wsparcia w różnych sferach począwszy od rodziny, przyjaciół, kolegów, sąsiadów, nauczycieli, duchownych, lekarzy a kończąc na organizacjach formalnych i nieformalnych. Każda z wymienionych przestrzeni pozwala jednostce otrzymać wsparcie w różnych formach. Przykładowo wsparcie emocjonalne polegające na dawaniu komunikatów typu: lubimy cię, kochamy cię, masz fajny charakter. Wsparcie instrumentalne związane jest z konkretną pomocą, na przykład materialną: pożyczanie pieniędzy, załatwienie mieszkania. Wsparcie psychiczne występuje wówczas kiedy jednostka pomimo otrzymywania wsparcia w różnych formach nadal pozostaje w sytuacji trudnej (Kawula 2012). Dlatego założono, że młodzi ludzie nie istnieją w oderwaniu od różnych grup społecznych. Są oni częścią rodziny, członkami społeczności szkolnej czy grupy rówieśniczej.

Zatem różnorodność czynników ochronnych istniejąca w każdym z tych obszarów może pomóc w projektowaniu programów wspierających rozwój młodzieży nieprzystosowanej, a w szczególności kształtowaniu prężności psychicznej. Warto zauważyć, że prężność badano dotychczas najczęściej wśród populacji osób dorosłych (Ogińska-Bulik, Zadworna-Cieślak i in. 2015) lub młodzieży nie mającej problemów z normami moralnymi i prawnymi (Ogińska-Bulik, Zadworna-Cieślak 2014) jednakże analiza tego konstruktów w grupie młodzieży sprawiającej problemy wychowawcze (popelniane czyny karalne, demoralizacja) stanowi potencjalne pole eksploracji badawczych. Biorąc pod uwagę zjawisko nieprzystosowania społecznego w badaniach uwzględniliśmy nieletnich, którzy zostali skierowani do ośrodków kuratorskich.

Funkcjonowanie nieletnich w wielu środowiskach wychowawczych daje możliwość wykorzystania tychże do pracy resocjalizacyjnej jako naturalne połączenie z oddziaływaniem kuratora sądowego w ramach nadzoru. Istotna zmiana z 2001 r. w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich, to zapis w art. 6 otrzymujący brzmienie: 6) skierować do ośrodka kuratorskiego (wcześniej nazwa „kuratorskie ośrodki pracy z młodzieżą”, funkcjonujące od 1971 r.), a także do organizacji społecznej lub instytucji zajmujących się pracą z nieletnimi o charakterze wychowawczym, terapeutycznym lub szkoleniowym, po uprzednim porozumieniu się z tą organizacją lub instytucją. Obowiązujące już 15 lat rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie ośrodków kuratorskich i ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich po 2001 r. wprowadziły zasadniczą różnicę. Zgodnie z tymi zmianami legislacyjnymi mamy obecnie inną charakterystykę uczestników ośrodków kuratorskich (jedynie nieletni skierowani orzeczeniem sądu). Koncepcja ośrodków kuratorskich od początku była zbieżna z dwoma podstawowymi postulatami w podejściu do postępowania w sprawach nieletnich. Pierwszy z nich wiąże się z krytyczną oceną instytucji resocjalizacyjnych zorganizowanych wcześniej według systemu izolacyjno-dyscyplinarnego, który nie sprzyjał wychowaniu poza naturalnym środowiskiem społecznym. Drugi zaś pojawił się w orzecznictwie sądów dla nieletnich i związany był ze stosowaniem na coraz większą skalę środków nieizolacyjnych. Jednak, aby nie opierać oddziaływań wobec nieletniego jedynie na metodzie pracy indywidualnej dostrzeżono potencjał zespołowej pracy z podopiecznymi. Jednocześnie w literaturze wskazywano jako najodpowiedniejszy taki model, który wiązałyby metodę indywidualnych przypadków z metodami grupowego oddziaływania na nieletnich. Ideałem była opieka kuratora sądowego i praca w środowisku i z środowiskiem rodzinnym czy lokalnym wraz z wykorzystaniem grupy i zajęć w ośrodku kuratorskim. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 5 października 2001 r., wprowadziło wiele istotnych zmian organizacyjnych lecz przede wszystkim rozszerzyło funkcje ośrodków kuratorskich jakie powinny one pełnić w systemie instytucji profilaktyki i resocjalizacji młodzieży niedostosowanej społecznie bądź zagrożonej niedostosowaniem. Jednocześnie należy wskazać, że od samego początku ośrodek kuratorski miał umożliwić skuteczniejsze

oddziaływanie niż jedynie nadzór kuratora sądowego nad nieletnim dzięki zinstytucjonalizowaniu warunków pozwalającym na szerszy zakres wykorzystania metod i technik oddziaływania resocjalizacyjnego z wykorzystaniem grupy.

W postępowaniu z nieletnimi środek ten traktowany jest jako skutecznie stwarzający warunki dla szeroko pojętej profilaktyki zwłaszcza w zakresie zapobiegania demoralizacji dzieci i młodzieży oraz ponownego popełniania przez nieletnich czynów karalnych głównie poprzez wzmożoną kontrolę nieletniego na terenie ośrodka. Staje się ta placówka instytucją wczesnego reagowania i wsparcia w środowiskach lokalnych. Warunki oddziaływania wychowawczego w ośrodku kuratorskim pozwalają na intensywniejszą pracę z nieletnim, a także na bardziej indywidualne podejście w traktowaniu wychowanka niż w przypadku nadzoru kuratora sądowego czy rodzica. Szczególnie realizowana jest tam zasada podmiotowego traktowania wychowanka i możliwe do zastosowania są wskazania nauki w zakresie metod twórczej resocjalizacji (Konopczyński 2006).

Cel badań

Celem niniejszego doniesienia jest odpowiedź na pytanie, czy poziom prężności psychicznej łączy się z poczuciem otrzymywanego wsparcia w grupie osób badanych. Rezultaty prowadzonych badań pozwalają sformułować hipotezy badawcze mówiące o tym, że na rozwój i wystąpienie prężności ma wpływ szereg czynników, do których zalicza się: atrybuty indywidualne, przyjazne rodzinne środowisko i czynniki kontekstualne (wsparcie społeczne) (Kilmer, Tedeshi, 2005). Zatem w grupie młodzieży nieprzystosowanej poziom prężności będzie korelować pozytywnie z poczuciem otrzymywanego wsparcia od rodziców, społeczności szkolnej i grupy rówieśników (trzech podstawowych środowisk wychowawczych). W opracowaniu rozpatrywano także: czy poziom prężności psychicznej i poczucia otrzymywanego wsparcia różni się u młodzieży nieprzystosowanej i w grupie porównawczej.

Osoby badane

Badania przeprowadzono na 174-osobowej grupie nastolatków, obojga płci, w wieku 14–18 lat. W prezentowanych badaniach uczestniczyły dwie grupy respondentów, 112 osoby zaklasyfikowano do grupy nieprzystosowanych społecznie (nieletni skierowani do ośrodków kuratorskich). Dobór placówek był celowy ze względu na ich charakter i specyfikę oraz ze względu na wychowanków, którzy zostali umieszczeni (z powodu zaburzeń zachowań – czyny karalne, demoralizacja) w tych placówkach przez sąd rodzinny. Natomiast 62 osoby zaklasyfikowano do grupy porównawczej. Byli to uczniowie białostockiej szkoły gimnazjalnej, wybrani

celowo pod względem zachowania, oceny wzorowe i bardzo dobre (w domyśle młodzież niełamająca norm prawnych). Badania miały charakter pilotażowy.

Narzędzia badawcze

Polska skala SPP-18 N. Ogińskiej-Bulik i Z. Juczyńskiego, jest przeznaczona do pomiaru prężności u dzieci i młodzieży. Jest narzędziem samoopisu i składa się z 18 twierdzeń oraz czterech czynników: czynnik 1 – optymistyczne nastawienie i energia, czynnik 2 – wytrwałość i determinacja w działaniu, czynnik 3 – poczucie humoru i otwartość na nowe doświadczenia, czynnik 4 – kompetencje osobiste i tolerancja negatywnego afektu. Badany na pięciostopniowej skali ma wskazać w jakim stopniu zgadza się z podanym stwierdzeniem. Im wyższy wynik, tym wyższe nasilenie prężności.

Kwestionariusz Czynników Wsparcia (KCW) jest narzędziem autorskim. Zbudowany jest z 3 czynników: wsparcie rodzinne (WRDZ), wsparcie rówieśnicze (WRÓW), wsparcie szkolne (WSZKL) i służy do pomiaru poczucia wsparcia społecznego otrzymywanego od wymienionych grup społecznych. Składa się z 17 stwierdzeń diagnostycznych. Badany ma za zadanie wskazać na pięciostopniowej skali, w jakim stopniu zgadza się z każdym z tych stwierdzeń. Rzetelność otrzymanych skal wynosi od 0,779 do 0,873.

Różnice w poziomie prężności i poczuciu wsparcia społecznego w badanych grupach

Wyniki młodzieży nieprzystosowanej w skali poziomu prężności mieściły się w granicach 23–90 pkt., ze średnią 65,6, w tym średnia uzyskana w skali optymistyczne nastawienie i energia 18,1, wytrwałość i determinacja w działaniu 18,1, poczucie humoru i otwartość na nowe doświadczenia 15,6, kompetencje osobiste i tolerancja negatywnego afektu 13,8. Wyniki uzyskane przez młodzież z grupy porównawczej mieściły się w przedziale 48–90 pkt., Średnia ogólnego poziomu prężności wyniosła 68,2 pkt., czynnik 1 – optymistyczne nastawienie i energia 18,4, czynnik 2 – wytrwałość i determinacja w działaniu 19,5, czynnik 3 – poczucie humoru i otwartość na nowe doświadczenia 15,7, czynnik 4 – kompetencje osobiste i tolerancja negatywnego afektu 14,5.

W skali KCW średnia wyników dotyczących poczucia wsparcia rodzinnego w grupie młodzieży nieprzystosowanej 17,4 pkt., wsparcia szkolnego – 12,0 pkt., wsparcia rówieśniczego – 18,3 pkt. W grupie porównawczej wynik poczucia wsparcia rodzinnego wyniósł 17,1; wsparcia szkolnego 49,9; wsparcia rówieśniczego 17,7.

Tabela 1. Wyniki Skali Prężności Psychiczej (SPP-18) i Kwestionariusza Czynników Wsparcia (KCW) w grupie młodzieży nieprzystosowanej i grupie porównawczej

Zmienne	Młodzież nieprzystosowana		Grupa porównawcza		Istotność różnic	
	Średnia (M)	SD	Średnia (M)	SD	t	p
Prężność (ogółem)	65,66	12,00	68,29	9,18	1,493	n.i.
Czynnik 1	18,11	3,64	18,45	3,06	0,615	n.i.
Czynnik 2	18,10	3,91	19,52	2,79	2,747	0,007
Czynnik 3	15,60	2,91	15,75	2,41	0,347	n.i.
Czynnik 4	13,83	3,11	14,56	2,73	1,535	n.i.
WRDZ	17,40	4,73	17,14	4,64	-0,344	n.i.
WSZKL	12,03	3,93	15,04	2,99	5,619	0,000
WRÓW	18,29	3,48	17,73	3,07	-1,049	n.i.

Pogrubiony druk — różnice istotne statystycznie na poziomie $p < 0,05$

Źródło: badania własne.

Analiza testem t-Studenta dla prób niezależnych wykazała, że młodzież nieprzystosowana społecznie ($M = 18,10$; $SD = 3,91$) różni się istotnie od młodzieży z grupy porównawczej ($M = 19,52$; $SD = 2,79$) w nasileniu czynnika dotyczącego wytrwałości i determinacji w działaniu; $t(172) = 2,74$; $p < 0,05$. Średnia w grupie młodzieży z grupy porównawczej jest istotnie statystycznie wyższa aniżeli w grupie młodzieży nieprzystosowanej. To znaczy, że nasilenie tego czynnika jest w grupie porównawczej wyższe. Ponadto analiza wykazała, że w grupie porównawczej średnia ($M = 15,04$; $SD = 2,99$) związana z poczuciem wsparcia otrzymywanego od szkoły jest istotnie statystycznie wyższa niż w grupie młodzieży nieprzystosowanej ($M = 12,03$; $SD = 3,93$), $t(171) = 5,60$; $p < 0,05$. To znaczy, że młodzież z grupy porównawczej ma wyższe poczucie wsparcia otrzymywanego od szkoły niż młodzież nieprzystosowana. Brak jest istotnych statystycznie różnic w ogólnym poziomie prężności i składających się na nią czynników 1, 3 i 4. Brak jest także różnic w poczuciu wsparcia otrzymywanego od rodziców (WRDZ) i od rówieśników (WRÓW).

Analiza zależności pomiędzy prężnością psychiczną a poczuciem wsparcia społecznego

Celem analizy korelacji jest odpowiedź na pytanie, czy poziom poczucia prężności łączy się z poczuciem wsparcia otrzymywanego od rodziców, rówieśników i społeczności szkolnej w grupie młodzieży nieprzystosowanej. W tabeli 2 zapre-

zentowano korelacje parami między ogólnym poziomem prężności i czynników a poczuciem wsparcia społecznego.

Tabela 2. Współczynniki korelacji między poczuciem wsparcia społecznego a prężnością i jej czynnikami

		Młodzież nieprzystosowana N=112				
		Prężność (ogółem)	Czynnik 1	Czynnik 2	Czynnik 3	Czynnik 4
WRDZ	rho	0,34**	0,34**	0,33**	0,27**	0,26**
	p	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
WRÓW	rho	0,24*	0,17	0,20*	0,34**	0,15
	p	0,01	0,06	0,03	0,00	0,11
WSZKL	rho	0,20*	0,17	0,25**	0,15	0,12
	p	0,02	0,06	0,00	0,09	0,18

* – korelacja jest istotna na poziomie 0.05 (dwustronnie); ** – korelacja jest istotna na poziomie 0.01 (dwustronnie).

Źródło: badania własne

W grupie młodzieży nieprzystosowanej współczynniki korelacji wskazują na umiarkowany, dodatni związek nasilenia prężności z poczuciem wsparcia otrzymywanego od rodziny, szkoły i rówieśników. Innymi słowy wraz ze wzrostem poczucia wsparcia rodzinnego, szkolnego i rówieśniczego wzrasta ogólne nasilenie prężności. Istotnie statystycznie współczynniki korelacji otrzymano również między czynnikiem 2 a poczuciem wsparcia otrzymywanego od rodziny, rówieśników i szkoły. To znaczy, że ze wzrostem wsparcia od tych grup wzrasta wytrwałość i determinacja w działaniu. Wystąpiła również korelacja dodatnia między poczuciem wsparcia otrzymywanego od rodziny a czynnikiem 1, 3 i 4. Oznacza to, że optymistyczne nastawienie i energia, poczucie humoru i otwartość na nowe doświadczenia oraz kompetencje osobiste i tolerancja negatywnego afektu wzrastają wraz z wyższym wsparciem rodzinnym. Ponadto istnieje korelacja między wsparciem rówieśniczym a czynnikiem 3. Uzyskane dane wskazują, że im wyższe wsparcie rówieśnicze tym wyższy poziom poczucia humoru i otwartość na nowe doświadczenia. Analizując ich wartość zaznaczyć trzeba, iż żaden z współczynników nie przekroczył 0,40, co świadczy o umiarkowanej sile związków pomiędzy analizowanymi zmiennymi. Analiza pozostałych relacji nie wykazywała istotności statystycznej pomiędzy zmiennymi.

Omówienie wyników

Analizując dane zaprezentowane w tabelach, można zauważyć, że porównanie grup testem t-Studenta nie wykazało różnic istotnych statystycznie pomiędzy młodzieżą

nieprzystosowaną a grupą porównawczą w odniesieniu do ogólnego nasilenia prężności i czynników 1, 3 i 4. Młodzież nieprzystosowana społecznie różni się istotnie od młodzieży z grupy porównawczej w wytrwałości i determinacji w działaniu oraz poczuciu wsparcia szkolnego. Poczucie otrzymywanego wsparcia ze strony szkoły w grupie nieletnich jest niższe aniżeli w grupie porównawczej. Dlatego działania wychowawcze, powinny oscylować ku aktywacji zasobów w kierunku społecznie pożądanym, które mogą wywołać zjawisko „resilience”, czyli dać młodym ludziom siłę, wzmocnić i uruchomić procesy przeciwdziałające nieprzystosowaniu społecznemu. Jeśli chcemy, aby działania były efektywne, skuteczne, powinno się zadbać o pozytywne wsparcie w szerszym kontekście społecznym, związanym z wsparciem indywidualnych cech jednostki, ich kompetencji osobistych i społecznych (Masten, Obradovic 2006). Wobec uzyskanych wyników w kolejnych badaniach istniałaby zasadność włączenia szerszej perspektywy czynników środowiskowych oraz cech psychologicznych, jako zmiennych mogących mieć wpływ na kształtowanie prężności. W ciągu całego procesu istotną rolę odgrywa wsparcie o charakterze instrumentalnym i emocjonalnym, uzyskiwane w relacjach społecznych, podawane propozycje pomysłów, idei, zachowań radzenia sobie z sytuacją kryzysową.

Przedstawione badania miały na celu ukazanie związków zachodzących między poczuciem wsparcia otrzymywanego od wybranych grup a nasileniem prężności w grupie młodzieży nieprzystosowanej. Wobec uzyskanych wyników prężność można uznać zatem za istotną cechę danej jednostki, która może być traktowana jako zasób pomagający jednostce radzić sobie w sytuacjach trudnych i z wydarzeniami traumatycznymi. W przypadku młodzieży nieprzystosowanej trzeba zwrócić uwagę na funkcje jakie spełnia szkoła i jej zadania w kontekście budowania prężności tej grupy młodych ludzi. Można założyć, że budowanie prężności u dzieci i młodzieży pozwoli skutecznie radzić sobie z wewnętrznymi (przykładowo dysproporcje rozwojowe) i zewnętrznymi (takimi jak rozpad rodziny) naprężeniami. Ponadto trzeba zwrócić uwagę na związek między prężnością a poczuciem wsparcia rodzinnego. Kształtowanie pozytywnych relacji domowych i dobry kontakt w rodzinie sprzyja kształtowaniu właściwości jaką jest prężność psychiczna. Badania w pewnym stopniu dowodzą, że odpowiednio podjęte oddziaływania, zarówno ze strony otoczenia, jak i osoby doświadczającej trudnej sytuacji, mogą pomóc w budowaniu prężności oraz przywrócić jednostkom funkcjonowanie psychiczne, a nawet wspomóc ich dalszy rozwój. Istotnymi okazały się być przede wszystkim oddziaływania społeczne (poczucie otrzymywanego wsparcia ze strony rodziny), które związane było ze wszystkimi czynnikami oraz ogólnym poziomem prężności.

Wnioski

Ogólny poziom prężności psychicznej i czynników 1,3,4 nie różni się istotnie w porównywanych grupach.

Młodzież nieprzystosowana społecznie różni się istotnie od młodzieży z grupy porównawczej w wytrwałości i determinacji w działaniu oraz poczuciu wsparcia szkolnego.

Prężność psychiczna oraz poczucie wsparcia (rodzinnego, szkolnego, rówieśniczego) korelują ze sobą w grupie młodzieży nieprzystosowanej:

- prężność psychiczna i jej czynniki łączą się dodatnio z poczuciem wsparcia rodzinnego,
- prężność psychiczna i czynniki 2 i 3 okazały się istotnie dodatnio powiązane z poczuciem wsparcia rówieśniczego,
- prężność psychiczna i czynnik 2 pozytywnie koreluje z poczuciem wsparcia szkolnego.

Abstract: Resiliency and Social Support in the Group of Socially Maladjusted Youth

The purpose of this report is to answer the question of whether the level of resiliency is combined with a sense of support received in the group of subjects. The study was conducted on a group of 174 teenagers of both sexes, aged 14–18 years. The study involved two groups of respondents. 112 individuals were classified as socially maladjusted and 62 as the controls. The study was conducted in attendance centres for adolescents at risk. SPP-18, a Polish scale for measuring resiliency, designed by N. Oginska-Bulik and Z. Juczyński, and author's own Support Factors Questionnaire, were used in the study. The following results were achieved: the overall level of resiliency and factors 1,3,4 was not significantly different in the compared groups. Socially maladjusted youths significantly differed from the controls in perseverance, determination in action and a sense of support from the school. Resiliency and the perceived support (family, school and peer) were correlated in the group of socially maladjusted youth.

Key words: Resiliency, youth, attendance centres, socially maladjusted.

Bibliografia

- [1] Dean J., Stain H.J., 2007, *The Impact of Drought on the Emotional Well-Being of Children and Adolescents in Rural and Remote New South Wales*, „The Journal of Rural Health”, 23 (4), s. 356–364.
- [2] Garnezy N., 1974, *Children at Risk: The Search for the Antecedents of Schizophrenia, Part II: Ongoing Research Programs, Issues, and Intervention*, „Schizophrenia Bulletin”, 9.
- [3] Kawula S., 2012, *Pedagogika społeczna dzisiaj i jutro*, AKAPIT, Toruń.
- [4] Konopczyński M., 2006, *Metody twórczej resocjalizacji*, PWN, Warszawa.
- [5] Luthar S.S., 2006, *Resilience in Development: A Synthesis of Research Across Five Decades*, [w:] *Developmental Psychopathology: Risk, Disorder and Adaptation*, (eds.) Chicchetti D., Cohen D., John Wiley and Sons, New York, s. 739–795.
- [6] Masten A.S., Obradovic J., 2006, *Competence and Resilience in Development*, „Annals New York Academy of Sciences”, 1094.

- [7] Nowak B.M., 2012, *Rodzina w kryzysie: studium resocjalizacyjne*, PWN, Warszawa.
- [8] Ogińska-Bulik N., Juczyński Z., 2008, *Skala pomiaru prężności – SPP-25*, „Nowiny Psychologiczne”, nr 3, s. 39–56.
- [9] Ogińska-Bulik N., Zadworna-Cieślak M., 2014, *Rola prężności psychicznej w radzeniu sobie ze stresem związanym z egzaminem maturalnym*, „Przegląd Badań Edukacyjnych”, nr 19 (2/2014), s. 7–24.
- [10] Ogińska-Bulik N., Zadworna-Cieślak M., Rogala E., 2015, *Rola zasobów osobistych w podejmowaniu zachowań zdrowotnych przez osoby w wieku senioralnym*, „Problemy Higieny i Epidemiologii” 96(3), s. 570–577.
- [11] Kilmer R.P., Tedeshi R.G., 2005, *Assessing Strengths, Resilience, and Growth to Guide Clinical Interventions*, „Professional Psychology. Research and Practice”, 36(3), s. 230–237.
- [12] Werner E.E., Smith R.S., 1989, *Vulnerable but Invincible: A Longitudinal Study of Resilient Children and Youth*, Adams Bannister Cox Pub, New York.
- [13] Vanderbilt-Adriance E., Shaw D.S., 2008, *Conceptualizing and Re-Evaluating Resilience Across Levels of Risk, Time, and Domains of Competence*, „Clinical Child & Family Psychology Review” 11, s. 30–58.

Strony internetowe

- [14] Meichenbaum D., Understanding resilience in children and adults: Implications for prevention and interventions, <http://www.melissainstitute.org/documents/resilience-inchildren.pdf>, [data pobrania: 14.02.2015]
- [15] NCH – The Bridge Child Care Development Service. (2007). Literature review: Resilience in Children and young people. London: NCH – The Bridge Child Care Development Service. www.actionforchildren.org.uk/ [data pobrania: 14.02.2015]